JADWIGA HILDEGARD KOŁODZIEJSKA (11 IX 1928–4 V 2016)

Jadwiga Hildegard Kołodziejska, z domu Dworak, urodziła się 11 września 1928 roku w miejscowości Gołędzkie, w powiecie kutnowskim, w majątku ziemskim rodziców: Małgorzaty Hildegard z Nentwigów i Stanisława Dworaka. Lata dzieciństwa i dorastania Jadwigi przypadły na czas wojny, która wywarła ogromny wpływ na losy jej i całej rodziny. Ojciec, kapitan artylerii, uczestnik wojny z Rosją bolszewicką 1920 roku, przeszedł do służby cywilnej w 1935 roku i podjął obowiązki starosty w Święcianach na Wileńszczyźnie. Tam Jadwiga rozpoczęła edukację, w latach 1937–1939 uczęszczała do szkoły ćwiczeń przy seminarium nauczycielskim. We wrześniu 1939 roku, w obawie przed wkraczającą na tereny wschodniej Polski Armią Czerwoną, ojciec zmuszony został do ucieczki. Pod nieobecność matki, przebywającej w tym czasie w Gołędzkim, Jadwiga z młodszym bratem pozostała w Święcianach sama. Tylko dzięki szczęśliwym zbiegom okoliczności udało się dzieciom przedostać do Gołędzkiego i spotkać z rodzicami. Wojenna „stabilizacja” nie trwała długo. Po włączeniu w 1940 roku rejonu Kutna do Rzeszy Niemieckiej rodzina Dworaków została wysiedlona z majątku i schroniła się w Kutnie, by po kilku miesiącach przenieść się do Mokobodów pod Siedlcami, na terenie tzw. Generalnej Guberni. Tam Jadwiga skończyła szkołę powszechną i pierwszą klasę gimnazjum na tajnych kompletach w Siedlcach.

W lipcu 1944 roku, w obawie przed nadciągającą Armią Czerwoną, rodzina Dworaków przeprowadziła się do Warszawy i zamieszkała na Powiślu. Traumatyczne przeżycia podczas powstania warszawskiego przerwały wysiedlenia do obozu w Pruszkowie po kapitulacji Warszawy. Po wyzwoleniu rodzina przedostała się do Bliżyna na Kielecczyźnie, po czym wróciła do gołędzkiego majątku, by po jego parcelacji w 1949 roku przenieść się ponownie do Warszawy. Wcześniej, w 1948 roku, Jadwiga Dworak zdała w Kutnie maturę.

Nie bez kłopotów udało się Jadwidze Dworak rozpocząć w 1950 roku studia polonistyczne I stopnia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego (odpowiednik obecnego licencjatu) i ukończyć je w 1952 roku. Na studia II stopnia (magisterskie) w 1954 roku wybrała specjalizację bibliotekarską, łatwiej osiągalną dla młodych osób bez legitymacji organizacji młodzieżowej, w porównaniu z pedagogiczną czy wydawniczą.

Jeszcze przed uzyskaniem magisterium Jadwiga Dworak myślała o pracy zawodowej, by finansowo pomóc rodzinie. Ważnym motywem jej działania była także młodzieńcza niecierpliwość, zawodowa i życiowa ciekawość, chęć zderzenia zdobytej teoretycznej wiedzy uniwersyteckiej z praktyką, co tłumaczyła tym, że jak najszybciej „chciałaby swą przyszłą pracę poczuć praktycznie”.

Początek lat 50. obfitował w ważne wydarzenia w życiu Jadwigi Dworak: z dniem 1 stycznia 1952 roku podjęła pracę w Bibliotece Narodowej i w tym samym roku wyszła za mąż za Włodzimierza Kołodziejskiego, w lutym 1954 roku uzyskała dyplom magisterski, a miesiąc później urodziła syna Rafała (absolwent Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, zginął 10 lipca 1978 roku w górach Kaukazu). Z całą pewnością I połowa lat 50. była początkiem stabilizacji życiowej i zawodowej Jadwigi Kołodziejskiej, na stałe związała swoje życie rodzinne, działalność zawodową, naukową i społeczną z Warszawą i z Biblioteką Narodową.

Jadwiga Kołodziejska początkowo pracowała w Dziale Druków Nowszych przy katalogowaniu zbiorów, później przeszła do pracy w Czytelni. O ile pierwsza praca nie do końca spełniła jej oczekiwania i wyobrażenia o bibliotekarstwie, druga, zapewniająca kontakt z czytelnikami, znacznie bardziej odpowiadała jej zainteresowaniom, ale także temperamentowi, wrodzonej aktywności i społecznikowskiemu usposobieniu. Kiedy w 1954 roku dzięki staraniom doc. Krystyny Remerowej i poparciu Dyrektora BN, Władysława Bieńkowskiego, powołany został Instytut Książki i Czytelnictwa, który rzeczywistą działalność rozpoczął w kwietniu 1955 roku, Jadwiga Kołodziejska znalazła się wśród pierwszych zatrudnionych tam osób. Początkowo była pracownikiem w Instytucie, ale w niedługim czasie awansowała. Od 1 maja 1957 roku kierowała sekcją badawczą w Zakładzie Metodyczno-Instrukcyjnym, od 1 sierpnia 1958 roku objęła stanowisko kierownika Zakładu Czytelnictwa, a dziesięć lat później, od 1 grudnia 1968 roku, funkcję kierownika Instytutu Książki i Czytelnictwa, którą nieprzerwanie pełniła do końca 2000 roku. Z wielką energią i zapałem podjęła się kierowania tym nietypowym i niewielkim zespołem, ale jakże wówczas ważnym dla Biblioteki Narodowej, w tak trudnej sytuacji społecznej w kraju. Jej współpracownicy, bez słowa przesady, mówili, że zadaniu temu poświęciła się bez reszty.

Po zakończeniu pracy w Instytucie była nadal bardzo aktywnym pracownikiem BN. Pełniła funkcję Doradcy Dyrektora, którym pozostała do 30 września 2013 roku, tzn. do końca trwającej 61 lat pracy w BN. W ciągu sześciu dekad pracy zawodowej piastowała stanowiska pracownika pomocniczego nauki (1 stycznia 1952–30 kwietnia 1953), asystenta (1 maja 1953–31 maja 1956), starszego bibliotekarza (1 czerwca 1956–31 lipca 1960), kustosa (1 sierpnia 1960–31 maja 1966), kustosa dyplomowanego (1 czerwca 1966–31 grudnia 1971), starszego kustosa dyplomowanego (1 stycznia 1972–31 grudnia 1975), docenta (1 stycznia 1976–30 listopada 1986), ale najdłużej była profesorem w Bibliotece Narodowej. W 1986 roku Rada Państwa nadała Jadwidze Kołodziejskiej za całość dorobku naukowego tytuł profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych ze specjalizacją w zakresie bibliotekoznawstwa.

Początki pracy Jadwigi Kołodziejskiej w IKiCz są ważne z dwóch powodów. Po pierwsze, aktywnie uczestniczyła w tworzeniu koncepcji organizacyjnej i merytorycznej Instytutu. Rozpoczęto wówczas prace nad teoretycznymi podstawami badań czytelnictwa, uwzględniającymi różne jego aspekty i konteksty, oraz nad badaniami społecznej funkcji bibliotek publicznych, wynikających z ogólnych procesów ich funkcjonowania w strukturach społecznych. Wprowadzie obszar badań zobowiązywał do stosowania metod sprawdzonych w naukach społecznych, zwłaszcza w socjologii, nie zwalniało to jednak od konieczności wypracowania własnej metodologii, wynikającej ze swoistości biblio-

teki publicznej jako instytucji kultury, działającej w szerszym kontekście społecznym. Jednocześnie Jadwiga Kołodziejska była „wewnątrz” powstającego zespołu pracowników Instytutu, entuzjastów, pasjonatów pracy, młodych badaczy, wśród których tworzył się nie tylko klimat twórczego działania, ale także bardzo bliskie relacje, przyjaźnie. Do tego grona, obok Jadwigi Kołodziejskiej, należeli m.in. Marek Skwarnicki, Janusz Ankudowicz, Stanisław Siekierski, Krystyna Kraśniewska, Barbara Wilska, Alfreda Łuczyńska, Helena Wiącek. Z całą pewnością już pierwsze lata pracy w IKiCz były dla Jadwigi Kołodziejskiej spełnieniem zainteresowań i realizacją oczekiwanego praktycznego odczuwania bibliotekarstwa w bardzo szerokim rozumieniu.

Pierwsze prace Jadwigi Kołodziejskiej poświęcone były księgozbiорom bibliotecznym, ich stanowi i dostępności w mniejszych miastach i na wsiach, a także korzystaniu z nich przez różne grupy społeczne (robotników, mieszkańców wsi, studentów z domów akademickich). Wyniki badań empirycznych publikowała w czasopismach fachowych¹, społeczno-kulturalnych², prasie codziennej³, ukazywały się także publikacje książkowe⁴ wnikliwie analizujące skromne zasoby biblieczne w latach 50. i ich wykorzystanie. Szczególną uwagę zwraca terenowa praca badawcza Jadwigi Kołodziejskiej i innych młodych pracowników IKiCz, co przy możliwościach odbywania wyjazdów służbowych w II połowie lat 50. (stan dróg i rozwój transportu publicznego) było trudnym przedsięwzięciem, tym bardziej że planowane prace w bibliecznych punktach obserwacyjnych wymagały czasu, a więc dłuższego przebywania w terenie. W planie pracy IKiCz na 1955 rok⁵ znajdujemy następujące zapisy prac badawczych: czytelnictwo na wsi — prace nad katalogiem gromadzkim; dobór literatury popularnonaukowej w bibliotekach gromadzkich; czytelnictwo autochtonów — zebranie obserwacji z 6 bibliotek województwa olsztyńskiego, opolskiego; zakładanie placówek obserwacyjno-doświadczalnych w bibliotekach gromadzkich; czytelnictwo w mieście — księgozbiory bibliotek związków zawodowych; poczytność książek wśród robotników w warszawskich bibliotekach; zakładanie próbnych placówek doświadczalnych (Bielsko, Szopienice, Warszawa).

Równolegle Jadwiga Kołodziejska interesowała się organizacją bibliotek publicznych, ich znaczeniem wśród lokalnych instytucji kultury i oświaty, problemami wewnętrznej organizacji, podziałem zakresu czynności przypisanych różnym ogniowom sieci bibliotek publicznych, a także pracami instrukcyjno-metodycznymi oraz kształceniem i doskonaleniem zawodowym bibliotekarzy.

¹ *O bibliotekach warszawskich domów akademickich*, „Bibliotekarz” 1955, nr 8, s. 237–242; *O czym powinien wiedzieć każdy kierownik punktu bibliotecznego*, „Poradnik Bibliotekarza” 1956, nr 2, s. 31–35. Wszystkie prace wymienione w przypisach są autorstwa J. Kołodziejskiej.

² *Książka popularno-naukowa i beletrystyka na wsi i wśród robotników*, „Kultura i Społeczeństwo” 1958, nr 2, s. 258–261.

³ *Z jednej strony przegródki bibliecznej*, „Głos Pracy” 1958, nr 119, s. 6; *Nie wolno rezygnować [z bibliotek związkowych]*, „Głos Pracy” 1957, nr 1, s. 6.

⁴ *Wstępne podsumowanie wyników ankiety czytelniczej* [Instytutu Książki i Czytelnictwa], Warszawa 1959; *Wypożyczanie międzybiblieczne w praktyce bibliotek powszechnych*, Warszawa 1959.

⁵ Archiwum BN, sygn. 12/4/3.

Obserwacje uczestniczące m.in. w bibliotecznych placówkach doświadczalnych miały nie tylko umożliwić analizę zastanej sytuacji⁶, ale na podstawie płynących z niej wniosków zaproponować modele organizacji sieci bibliotek powszechnych⁷, odpowiadające potrzebom środowisk zróżnicowanych pod względem potencjału kulturowego i społecznego. Kołodziejska zwracała uwagę na niezbędność umocowań legislacyjnych dla bibliotek oraz potrzebę opracowania norm ich pracy, które gwarantowałyby prowadzenie działalności na odpowiednim poziomie⁸.

Szukając odpowiednich kontekstów porównawczych, Jadwiga Kołodziejska badała historię kształtowania się polskiego bibliotekarstwa publicznego przed 1939 rokiem. Zainteresowanie tym tematem stało się podstawą rozprawy napisanej pod kierunkiem doc. dr Krystyny Remerowej pt. *Publiczne biblioteki samorządowe w okresie międzywojennym*. Na jej podstawie uzyskała w 1968 roku tytuł doktora nauk humanistycznych w Uniwersytecie Wrocławskim⁹. W tej wartościowej pracy udało się autorce udowodnić wiele cennych tez dotyczących związku między działalnością bibliotek i poziomem rozwoju oświaty i kultury oraz ich roli w umacnianiu lokalnych więzi społecznych. Refleksje dotyczące prac nad przygotowaniem w II RP ustawy o bibliotekach stały się punktem odniesienia do kolejnych rozważań Kołodziejskiej nad rolą ustawy o bibliotekach wprowadzonej w 1968 roku¹⁰.

Niezwykle ważnym elementem w życiorysie zawodowym Jadwigi Kołodziejskiej okazało się 4-miesięczne stypendium (1967), ufundowane przez rząd amerykański. Efektem tego pobytu była opublikowana w 1971 roku książka pt. *Biblioteki amerykańskie*. Ogromne różnice w technologii i organizacji bibliotek oraz systemu obsługi użytkowników w Stanach Zjednoczonych i w Polsce, jakie ukazywała ta publikacja, przyczyniły się w znacznej mierze do podjęcia dyskusji środowiskowych, w wyniku których przyspieszeniu uległ proces unowocześnienia krajowych warsztatów bibliotecznych. Powstały w tym czasie również ważne prace podsumowujące dotychczasowy dorobek bibliotekarstwa polskiego (*Biblioteki publiczne. Główne kierunki rozwoju*, 1972) oraz wyznaczające pożądane trendy ich rozwoju w kontekście zachodzących zmian społecznych i kulturowych (*Biblioteka a świat współczesny*, 1978).

Doświadczenie badawcze Jadwigi Kołodziejskiej, jej ugruntowana wszechstronna wiedza dotycząca funkcjonowania bibliotek i ich roli w systemie nauki i edukacji pozwoliły na udział w pracach nad przygotowaniem diagnoz i propozycji niezbędnych zmian

⁶ O zainteresowaniach czytelnichy inteligencji i wypożyczeniu międzybibliotecznym, „Bibliotekarz” 1957, nr 1, s. 7–12; *Książka w bibliotece zakładowej na Woli. Z badań nad czytelnictwem robotników* [Warszawa], „Kultura i Życie” 1958, nr 1/7, s. 16–17; *Wolskie refleksje. Na marginesie badań czytelnictwa*, „Nowa Kultura” 1958, nr 31, s. 3–7.

⁷ *Organizacja sieci bibliotek powszechnych w Polsce Ludowej*, „Poradnik Bibliotekarza” 1957, nr 12, s. 347–351.

⁸ O normowaniu czasu pracy w bibliotekarstwie, „Przegląd Biblioteczny” 1955, nr 1, s. 41–51; *ABC bibliotekarza. Tablice i objaśnienia*, Warszawa 1956; *Normy i wskaźniki w bibliotekach publicznych*, „Bibliotekarz” 1970, nr 7/8, s. 218–225.

⁹ Recenzentami pracy byli prof. dr Karol Głombiowski, prof. dr Stefan Żółkiewski.

¹⁰ *Dyskutujemy nad ustawą o bibliotekach*, „Bibliotekarz” 1969, nr 7/8, s. 218–236; *Perspektywy rozwoju bibliotekarstwa polskiego w świetle nowej ustawy o bibliotekach*, „Przegląd Biblioteczny” 1969, nr 1, s. 14–24.

w systemie bibliotekarstwa polskiego, które podejmowane były przez Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz działającą przy nim Państwową Radę Biblioteczną. Bardzo aktywnie uczestniczyła w przygotowaniu *Raportu o stanie bibliotek polskich* (1974), *Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 r.* (1976) oraz w następnej dekadzie (1987) syntezy na podstawie opracowań kilku autorów *Stan i perspektywy bibliotekarstwa polskiego do roku 2000*. Wiedza ekspercka¹¹, doskonały zmysł obserwacji, udział w debatach dotyczących rozwoju bibliotek, ich potencjału w zderzeniu z tendencjami rozwoju bibliotekarstwa w krajach zachodnich dały Jadwidze Kołodziejskiej możliwość trafnej oceny wpływu wprowadzonej w połowie lat 70. reformy struktury zarządzania i podziału administracyjnego kraju na organizację bibliotekarstwa publicznego, co opisała w pracy *Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju* (1980). Wnioski, jakie zawarła w podsumowaniu pracy, były wielokrotnie przywoływane, gdy w wyniku reformy ustrojowej kraju w 1990 roku zmieniły się zasady organizacji i finansowania bibliotek publicznych, a przywrócenie powiatów do struktury administracyjnej kraju w 1999 roku wpłynęło na relacje między placówkami w sieci bibliotek publicznych.

Sprawy społeczne i przekonanie, że biblioteki są częścią społeczności, w których pracują, wyznaczały kolejną sferę zainteresowań Jadwigi Kołodziejskiej. Kontekst działania bibliotek w strukturze społecznej przedstawiła w rozprawie *Spoleczna funkcja biblioteki publicznej* (1976), która przedłożona na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego była podstawą, obok ogólnego dorobku naukowego, nadania jej tytułu doktora habilitowanego w 1974 roku¹².

W kolejnych latach pracy badawczej i naukowej zainteresowania Jadwigi Kołodziejskiej koncentrowały się na analizie i wyjaśnianiu sensu istnienia bibliotek w kontekście ich otoczenia, środowiska, na rzecz którego funkcjonują. Wiedzę o bibliotekach, ich codziennych sprawach oraz o ogólniejszych zjawiskach kulturowych i cywilizacyjnych wpływających na oblicze współczesnych bibliotek ujmowała i prezentowała z perspektywy socjologicznej. Jadwiga Kołodziejska odwoływała się do wyników badań — polskich i zagranicznych, do publicystyki ogólnej i zawodowej, a także do własnych obserwacji wyniesionych z licznych wizyt w bibliotekach wszystkich typów. Ważny materiał porównawczy czerpała z publikacji konferencyjnych, a także z udziału w kongresach i seminariach międzynarodowych.

Doświadczenia te znalazły swoje miejsce w kolejnych publikacjach. Rozważania sytuujące biblioteki w szerokim kontekście społecznym, z uwzględnieniem dynamicznych przemian politycznych, gospodarczych, społecznych końca XX wieku, zawarte zostały w publikacji *Kultura. Gospodarka. Biblioteki* (1992). Decydujący wpływ na funkcjonowanie bibliotek widziała w zespole czynników zewnętrznych, wśród struktur społecznych, w poziomie cywilizacji, w otoczeniu użytkowników bibliotek oraz wśród wewnętrznych struktur bibliotekarstwa. Dowodziła, że wiedza ważna z punktu widzenia sprawnego funkcjonowania i skutecznego oddziaływania kryje się nie tylko we wnętrzu

¹¹ W latach 1975–1982 była koordynatorem II stopnia tematu: *Organizacja upowszechniania książki i czytelnictwa* w ramach Zespołu Koordynacyjnego Problemu Węzłowego 11.1 (Polska Kultura Narodowa).

¹² Recenzentami rozprawy byli prof. dr Jan Baumgart, prof. dr Helena Więckowska, doc. dr hab. Kazimiera Maleczyńska.

biblioteki, ale także, a może przede wszystkim, w jej otoczeniu (*Za drzwiami bibliotek*, 1996). Zajmując się problemami organizacyjnymi placówek bibliotecznych, zawsze miała w polu widzenia rolę, jakie pełnią one w środowisku, wśród nich usługi realizowane na rzecz społeczności lokalnej. Po 1990 roku, dostrzegając sytuację kształtujących się dopiero struktur samorządu w Polsce, Jadwiga Kołodziejska opisywała sposoby udziału państwa i samorządów lokalnych w różnych krajach europejskich w zarządzaniu kulturą, dając wykładnię programu dla bibliotek polskich. Podkreślała z naciskiem, że jest to kierunek działania, który musi być dostosowany do lokalnych potrzeb i możliwości (*Lokalność i uniwersalność bibliotek*, 2000). Jadwiga Kołodziejska mówiła, że poprzez badania nad funkcjonowaniem książki i zakresem zainteresowań czytelnicznych można opisać zjawiska charakterystyczne dla współczesnego społeczeństwa. Dokonywała „fotografii bibliotek tu i teraz”, ale rozważania umieszczała na tle ogólniejszych zjawisk, np. procesów globalizacji w gospodarce, polityce, kulturze (*Drukowany świat*, 2003). W miarę upływu czasu coraz dobitniej podkreślała, iż biblioteka istnieje w konkretnej przestrzeni społecznej — im lepiej placówka odpowie na oczekiwania społeczne, tym łatwiej obroni swoje istnienie. W tym kontekście, jak nigdy wcześniej, nabierała wagi konieczność rozpoznania środowiska, poziomu wykształcenia jego mieszkańców, zainteresowań, zróżnicowania ekonomicznego, niekiedy narodowościowego (*Szerokie okno biblioteki*, 2006). Wypowiedzi Jadwigi Kołodziejskiej w ostatnich publikacjach brzmią jak memorandum dla bibliotekarzy pracujących coraz częściej w bibliotekach niedoinwestowanych, zagrożonych łąceniem z innymi instytucjami, pozbawianych osobowości organizacyjnej i prawnej. Podkreślanie społecznej, środowiskowej ich roli brzmi jak przesłanie na kolejne dziesięciolecia (*Biblioteki w strukturze społecznej*, 2010). Ważnym terminem dla Jadwigi Kołodziejskiej była piśmienność, zjawisko społeczne, które wprowadza człowieka do kręgu czytających i piszących, utrwala nawyki korzystania ze słowa drukowanego. Radziła, jak usuwać bariery stawiane przed piśmiennością. Podawała pozornie proste recepty: najpierw uczyć się czytać i pisać, następnie rozwijać czytelnictwo różnych grup społecznych, wreszcie czytających uczyć myślenia (*Elitarne i popularne wzory czytania*, 2013).

Bibliografia prac prof. Kołodziejskiej jest imponująca, obejmuje ponad 700 artykułów, rozpraw i książek, wydawanych m.in. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Bibliotekę Narodową, publikowanych także poza granicami kraju¹³. Ciągłe zachowują wartość poznawczą i istotne walory dydaktyczne, reprezentują nadal żywe poglądy na społeczne funkcje książki i bibliotek. Wśród niektórych recenzentów prac prof. Kołodziejskiej pobrzmiewa opinia, iż jej książki, szczególnie powstałe w ostatnim okresie pracy zawodowej, łączyły wiedzę teoretyczną z elementami publicystyki. Jednak świadomym zabiegiem autorki była otwartość na odbiorcę i dyskusję z nim, zaproszenie do rozmowy na tematy polskiego bibliotekarstwa nie tylko bibliotekarzy, studentów, ale również polityków, samorządowców, publicystów, dziennikarzy i innych, dla których książka, jej czytanie stanowią wartość, a bywanie w bibliotece jest trwałym obyczajem.

¹³ Bibliografia prac Jadwigi Kołodziejskiej zawarta jest w: *Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej 1955–1995*, Warszawa 1997; *Bibliografia publikacji Jadwigi Kołodziejskiej za lata 1996–2005*, „Przegląd Biblioteczny” 2006, z. 1, s. 23–25.

Szczególnym dokonaniem prof. Kołodziejskiej było powołanie Polskiego Towarzystwa Czytelniczego. Pod jego auspicjami przez 10 lat (1994–2003) odbywały się ogólnopolskie spotkania dyskusyjne bibliotekarzy o nazwie *Forum Czytelnicze*, podsumowywane w każdym roku publikacją ze zbiorem referatów i głosów w dyskusji¹⁴. Cieszyły się one ogromnym zainteresowaniem i przyczyniły w znaczącym stopniu do rozbudzenia świadomości setek uczestników, że biblioteka nie powinna być tylko zasobem odpowiednio uporządkowanych zbiorów, ale przede wszystkim aktywną instytucją kultury, przyciągającą uwagę społeczności lokalnej swoją ofertą i wychodzącą naprzeciw ujawnionym i potencjalnym potrzebom kulturowym.

W podsumowaniu do publikacji *Nauka — sztuka — biblioteki* z *Forum Czytelniczego* X J. Kołodziejska napisała:

Nasze zamierzenia były skromne. Po prostu chcieliśmy przybliżyć bibliotekom myśli, idee, wnioski i spostrzeżenia przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych: socjologów, pedagogów, psychologów, politologów, ale również organizatorów życia społecznego: samorządowców, prawników, działaczy społecznych, wreszcie samych bibliotekarzy. Z tego przybliżenia miała się zrodzić refleksja, sprzyjająca [...] „powierzchowej medytacji”, przydatna w poczynaniach praktycznych. [...] Okazało się to ważne, ponieważ bibliotekarstwu — dziedzinie nasyconej problemami praktycznymi — grozi izolacja, zamknięcie się w kręgu spraw codziennych, szczegółowych¹⁵.

Profesor Jadwiga Kołodziejska była nauczycielem akademickim, prowadziła wykłady i seminaria w zakresie teorii bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa publicznego, teoretycznych podstaw bibliotekarstwa (biblioteka w strukturze społecznej) w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego (1968–1978 oraz 2000–2006), gdzie wypromowała blisko 50 magistrantów, oraz w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie. Prowadziła seminarium doktoranckie w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego (1979–1982), była promotorem trzech rozpraw doktorskich¹⁶.

Uczestniczyła także w sympozjach, seminariach i innych różnych formach doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, organizowanych przez instytucje centralne i wojewódzkie. Była świetną oratorką. Miała ogromną wiedzę humanistyczną, umiejętność przekazywania swych obserwacji, przemyśleń.

Prof. Kołodziejska współpracowała z instytucjami bibliotekarskimi i bibliotekoznawczymi, często wyjeżdżała za granicę. Uczestniczyła w międzynarodowych seminariach problemowych, w wymianie informacji na temat programów badawczych, brała aktywny udział w pracach grup roboczych. Od 1970 roku uczestniczyła w Kongresach

¹⁴ *Forum Czytelnicze I. Książka — Prasa — Wideo*, Warszawa 1995; *Kultura popularna — literatura — książka — rynek. Forum Czytelnicze II*, Warszawa 1995; *Wokół biblioteki. Forum Czytelnicze III*, Warszawa 1996; *Biblioteka tu i teraz. Forum Czytelnicze V*, Warszawa 1998; *Biblioteki na przełomie wieków. Forum Czytelnicze VI*, Warszawa 1999; *Biblioteki w społeczeństwie demokratycznym. Forum czytelnicze VII*, Warszawa 2000; *Literatura — piśmiennosc — biblioteki. Forum Czytelnicze VIII*, Warszawa 2002; *Kultura — informacja — biblioteki. Forum Czytelnicze IX*, Warszawa 2003; *Nauka — sztuka — biblioteki. Forum Czytelnicze X*, Warszawa 2004.

¹⁵ *Nauka — sztuka — biblioteki. Forum Czytelnicze X...*, s. 3–4.

¹⁶ Wśród doktorantów prof. Kołodziejskiej są: Marcin Drzewiecki, Ludmiła Kowalczyk-Mroczkowska, Alina Molinowa.

IFLA. Brała udział w posiedzeniach Komisji Teorii i Badań Bibliotekoznawstwa jako jej sekretarz (1972–1975), następnie przewodnicząca (1975–1977), była członkiem Zarządu Fachowego IFLA (Professional Board). Uczestniczyła w pracach Sekcji Badań Czytelnictwa oraz Okrągłego Stołu Redaktorów Czasopism Bibliotekoznawczych. Od 1992 roku pełniła funkcję stałego członka International Reading Association — International Development in Europe Committee. W szeregi IRA wprowadziła, jako członka, Polskie Towarzystwo Czytelnicze. Godne podkreślenia jest uczestnictwo prof. Kołodziejskiej w konferencjach, sympozjach naukowych na forum międzynarodowym. Od lat 60. XX wieku po pierwszą dekadę XXI wieku odbyła blisko 70 wyjazdów służbowych do krajów europejskich, Ameryki Północnej i Azji, dzięki czemu zdobywała wiedzę, doświadczenie, nawiązywała zawodowe kontakty. Była organizatorem międzynarodowego seminarium „Książka i biblioteka w społeczeństwie”, które odbyło się w Radziejowicach w 1980 roku pod patronatem IFLA, z udziałem wybitnych specjalistów, jak Robert Escarpit, Bryan Luckham, Robert Usherwood czy Kenneth W. Humphreys.

Silny związek prof. Jadwigi Kołodziejskiej ze środowiskiem bibliotecarskim podkreśla działalność w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. Jak pisze Jerzy Maj:

Miała temperament i odwagę działacza społecznego, o czym zaświadczały uczestnicy Zjazdu Bibliotekarzy w przełomowym 1980 r. w Poznaniu, gdy opowiedziała się po stronie zbuntowanych bibliotekarzy. Była bezkompromisowa wobec wiernopoddańczych postaw niektórych działaczy ZG SBP w stanie wojennym, za co m.in. w 1983 r. pozbawiono ją funkcji redaktorki naczelnej Bibliotekarza. Jednak o zasługach dla Stowarzyszenia nie zapomniano, w 2001 r. nadano Jej tytułu członka honorowego SBP. W latach 1964–1969 pełniła funkcję sekretarza generalnego SBP, a w latach 1968–1982 była redaktorem miesięcznika Bibliotekarz¹⁷.

Postawa prospołeczna prof. Kołodziejskiej nie ograniczała się tylko do środowiska zawodowego, którego rolę i znaczenie zawsze widziała w szerszym kontekście. W latach 80. XX wieku czynnie wspierała procesy przemian demokratycznych w Polsce. Jako kierownik IKiCz stwarzała „parasol ochronny” dla pracowników aktywnie angażujących się w ruch Solidarności.

Profesor Jadwiga Kołodziejska była wybitną badaczką czytelnictwa, znawczynią organizacji bibliotek. Piastowała wiele funkcji. Przez kilka kadencji była członkiem Krajowej (Państwowej) Rady Bibliotecznej oraz Rady Naukowej Biblioteki Narodowej, członkiem Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (na wniosek Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, 1969), członkiem Rady Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie (na wniosek Marszałka Sejmu, 1983), członkiem Rady Naukowej Instytutu Kultury, wiceprzewodniczącą Komisji Egzaminacyjnej bibliotekarzy Dyplomowanych. Była wielokrotnie nagradzana i odznaczana, m.in. Nagrodą im. Heleny Radlińskiej, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, odznaką Zasłużony Działacz Kultury, Medalem Zasłużony Kulturze — Gloria Artis i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem w Dowód Uznania.

Jadwiga Kołodziejska była naszą, moją „szefową”, osobą wymagającą, konkretną, dbającą o poziom naszych prac, potrafiła mobilizować do podejmowania wielu zadań ba-

¹⁷ J. Maj, *Jadwiga Kołodziejska (1928–2016)*, [w:] *Zostawili swój ślad*, red. E. Dudzińska, Warszawa 2017 („Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych”, t. 15), s. 113–114.

dawczych i pisanie prac naukowych. Z biegiem lat mówiła, że złagodniała w sądach. Dla nas, w większości bardzo młodego zespołu w latach 80. i 90., przyjazna, ciepła, wrażliwa, niezwykle zainteresowana naszymi sprawami rodzinnymi, dziećmi, które się rodziły, dorastały. Lubiła przychodzić do pracy, przy kawie gawędzić o wszystkim, o polityce, o bibliotekach, o naszych problemach. Ważnym punktem tych rozmów był zawsze Instytut Książki i Czytelnictwa oraz Biblioteka Narodowa, miejsca bliskie jej sercu, wobec których była poprzez swoją pracę i postawę głęboko lojalna.

Barbara Budyńska

Przy opracowaniu wspomnienia wykorzystałam dokumenty zgromadzone w Archiwum BN i dokumentację IKiCz.